

SELF-ASSESSMENT IN THE FOREIGN LANGUAGE LERNING PROCESS

AUTOEVALUAREA ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚARE A LIMBILOR STRĂINE

Djulieta RUSU, dr.

Email: rusu.djulieta@ase.md; miroslav1999@mail.ru

Academia de Studii Economice a Moldovei
Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 61, (ASEM),
Tel.: (+373 22) 22 41 28; www.ase.md

Abstract. *his paperwork tries to outline an overview of what self-assessment is in the foreign language learning process, which is one of the main concerns of the ELP (European Language Portfolio), summarizing the consequences of this approach, based on benchmarks that can guide the work of teachers and students in order to focus on their needs and ensure autonomous, active, sustainable, quality learning, as well as the acquisition of relevant individual work skills for the professional activity. The focus is on developing the spirit of self-assessment with the help of methods, academic and individual study activities that involve reflective thinking and metacognition, imagination and creativity, involvement in projects, portfolios, case studies, problem solving/situations, etc. by identifying new, original solutions that reduce the lack of motivation and formalism of the participants in the didactic approach. Thus, the student becomes an active part, conscious in achieving the required tasks and achieving the set objectives in the qualitative self-assessment of the progress/results obtained and outlining his/her own academic path.*

Key words: *(Self)assessment, competence, academic context, autonomous learning, foreign languages, alternative method, ELP, process.*

JEL CLASSIFICATION: A 22, I 21, I 23

Introducere

Cercetările multiple din domeniul științelor educației demonstrează cu prisosință rolul esențial al procesului de autoevaluare în realizarea eficientă a cunoașterii și învățării, inclusiv a limbilor străine, în formarea și dezvoltarea abilităților de expertiză cognitivă, a stilului de învățare autonomă și autodirijată, care este considerat expresia maturității și eficienței în instruire.

Subiectul abordat este de mare actualitate, întrucât autoevaluarea, atât de importantă în contextul Portofoliului European al Limbilor (PEL), merită o atenție sporită și în contextul educațional autohton. Or, sistemul actual de învățământ rămâne a fi ancorat, preponderent, în conceptul de evaluare care este abordat ca pe un proces complex de verificare, examinare și apreciere de către cadrele didactice a cunoștințelor obținute de studenți pe parcursul predării-învățării, prin utilizarea diverselor metode și tehnici tradiționale. Fiind aplicată modest în cadrul activităților instructive, alături de metodele tradiționale și alternative de evaluare, autoevaluarea se află într-un stadiu incipient de implementare.

Acest exercițiu al gândirii reflexive, cu largi valențe formative și motivaționale poate oferi reale beneficii atât elevilor/studentilor/formabililor, cât și cadrelor didactice/formatorilor în eficientizarea demersului instructiv-educativ, orientat, deopotrivă, spre o nouă cultură a calității, învățarea autonomă pe întreaga durată a vieții, dezvoltarea personală și formarea profesională.

Demersul investigativ pentru care am optat în acest studiu pornește, de asemenea, de la o cerință socială actuală și în același timp, o finalitate complexă de studii în învățământul superior, și anume: asigurarea calității procesului didactic în baza standardelor educaționale și pregătirea specialiștilor de înaltă calificare pentru angajarea în câmpul muncii. Acest obiectiv major reprezintă o provocare atât pentru evaluatori/profesori, care consideră evaluarea drept o măsurare-apreciere și

decizie-notare a cunoștințelor studenților, cât și pentru angajatori, care sunt interesați, îndeosebi, de competențele dobândite și de dovezile reușitei absolvenților.

În prezent, angajatorii solicită de la absolvenți stăpânirea abilității de autoevaluare pentru măsurarea și aprecierea propriilor performanțe, precum și a capacității de reflecție și planificare a dezvoltării personale pentru a conștientiza propriile posibilități, a găsi căi de îmbunătățire a rezultatelor. Astfel, angajații de azi trebuie să posede nu doar varia competențe profesionale, ci și o abilitate specifică, cea de evaluare a propriilor merite, de stabilire a valorii propriei activități. Spre exemplu, în conformitate cu regulamentul ASEM privind evaluarea performanțelor cadrelor științifico-didactice și didactice, la finele fiecărui an universitar, toate cadrele didactice titulare realizează o autoevaluare prin întocmirea unui „Raport anual despre activitatea didactico-științifică”, în baza indicatorilor de evaluare și modului de calculare a punctajului, anexând dovezile care confirmă punctajul stabilit. Oportunitatea de a se autoevalua, oferă angajaților șansa de a deveni mai conștienți de ei înșiși, mai responsabili pentru propriile acțiuni, dornici de a deveni mai buni, a evolua, ajutând astfel și organizația/instituția sa progreseze.

Așadar, cele menționate mai sus ne-au determinat să analizăm autoevaluarea – metodă complementară, alternativă de evaluare în procesul de învățare a limbilor străine, care are conexiuni cu termenii: evaluare, competență, lucru/studiu/activitate individuală, autonomă, autodirijată, reflexivă, cognitivă, PEL, etc., folosind diverse metode de cercetare-informare-documentare, bazate pe analiză, sinteză, reflecție, inducție, deducție, observare, discuție, chestionare ad-hoc etc., precum și cunoștințele și propria experiență.

Studiul de față a pretins să aducă o valoare adăugată în domeniul investigat prin analiza conceptului de autoevaluare prin prisma PEL, a beneficiilor și limitelor sale, prin identificarea unor metode, activități de formare și dezvoltare a abilităților de evaluare a propriilor competențe comunicative și lingvistice, formularea unor propuneri și concluzii în favoarea aplicării tehnicii de autoevaluare în procesul de învățare a limbilor străine, educării spiritului și dezvoltării abilității atât în scop formativ, cât și sumativ, eficientizării instruirii academice, corelării metodelor cu finalitatea de studii, adaptării acestora la nevoile personale de dezvoltare și autorealizare, dobândirii autonomiei în învățarea limbilor de-a lungul întregii vieți.

I. Abordarea autoevaluării

Începând cu anii 1970, numeroasele proiecte în domeniul limbilor moderne relevă preocuparea Consiliului Europei de a defini cât mai accesibil obiectivele de învățare a unei limbi, a dezvolta documente atât de învățare, cât și de evaluare a limbilor, a promova învățarea autonomă pe întreaga durată a vieții, precum și a deține un *Portofoliu european al limbilor* (PEL), o dovadă a competențelor de comunicare lingvistică. PEL include *Pașaportul limbilor*, *Biografia lingvistică* și *Dosarul*.

Pașaportul are două funcții - de prezentare și pedagogică și solicită studenților evaluarea propriilor competențe prin raportare la nivelurile descrise în Cadrul european comun de referință pentru limbi (CECRL). *Biografia lingvistică* implică studentul în planificarea propriilor activități de învățare și evaluarea regulată a progreselor obținute, având drept scop promovarea plurilingvistului - dezvoltarea competențelor de comunicare în mai multe limbi. *Dosarul* permite studentului să selecteze materialele care vor ilustra și justifica rezultatele obținute sau experiența culturală trăită în contextul educativ oficial sau în afara acestuia. Din perspectiva PEL, *autoevaluarea* se înscrie printre rezultatele inevitabile ale unei reflecții productive, fiind în același timp, „un produs derivat din exercițiul gândirii reflexive, un fenomen independent, raportat la alte forme de evaluare” [7, p.65].

Deși autoevaluarea este foarte importantă în contextul PEL, ocupând o poziție centrală, ea se consideră ca cel mai problematic aspect, dat fiind că generează o serie de dubii asupra capacității studenților de a face o evaluare obiectivă și credibilă. Este adevărat, că evaluarea instituțională în domeniul limbilor reflectă o abordare normativă, pe când autoevaluarea este un rezultat a reflecției productive și gândirii reflexive.

În cele ce urmează, vom aborda aspectul teoretic al metodei autoevaluării în demersul de învățare a limbilor străine, care constă în dezvoltarea capacității și deprinderii de a se autoevalua, prin raportarea rezultatelor obținute la cele proiectate în curricula. Alegerea făcută se datorează faptului că această metodă poate contribui la dezvoltarea motivațiilor intrinseci, atitudinii pozitive, responsabilității față de propria învățare și formare, față de cerințele activității sale lingvistice, trezirea inițiativei studenților pentru a descoperi de ce și ce anume trebuie să învețe. În plus, studenții vor fi capabili să monitorizeze în ce măsură realizează finalitățile de studii prin evaluarea continuă a reușitei și progresului lor, iar autoevaluarea îi va ajuta să identifice punctele forte, precum și lacunele/disfuncționalitățile asupra cărora trebuie să-și concentreze eforturile pentru a îmbunătăți competența de comunicare lingvistică și rezultatele obținute.

Conform DER termenul *evaluare* semnifică acțiunea de a evalua și rezultatul ei; socoteală, calcul, apreciere, prețuire [3, p.352]. Termenul *autoevaluare*, respectiv, poate fi definit ca o autoapreciere, autonotare, evaluarea propriilor merite și competențe.

Evaluarea a fost abordată teoretic și practic în numeroase publicații ale unor autori autohtoni și străini, precum: S.Baciu, Vl.Pâslaru, V.Cabac, I.Achiri, A.Raileanu, I.Spinei, S.Cristea, E.Voiculescu, A.Stoica, S.Musteață, L.Bridges, S.Bolton, C.Tagliante, J.Wogler, D.Wiliam, G.Meyer, fiind considerată atât știință, domeniu de cercetare, proces, tehnologie, cât și artă.

Actualmente, problematica evaluării (aprecierii și notării cunoștințelor de către profesor), în general, și a autoevaluării activității individuale, autonome a studenților (aprecierii propriilor cunoștințe, competențe, rezultate etc.), în particular, este destul de vastă și complexă, dat fiind diversitatea exagerată a termenilor existenți în literatura de specialitate, caracterul confuz a multor noțiuni referitoare la domeniul dat. La aceasta se mai adaugă și multitudinea obiectivelor urmărite, funcții, criterii, tipuri, metode, tehnici, instrumente de evaluare, inclusiv numeroase bariere și constrângeri. Cu toate acestea, nu e suficient ca profesorul să cunoască varia metode, tehnici și instrumente de tradiționale și alternative de evaluare, să le poată implementa eficient la orele de limbă străină și proiecta sub formă de sarcini pentru activitatea individuală. Important este ca evaluarea și autoevaluarea propriului progres să fie tratate ca pe un proces autentic, o realizare individuală relevantă și conștientă.

În general, în contextul educațional, evaluarea este un proces complex de verificare, examinare și apreciere a rezultatelor obținute de studenți în procesul pe predare-învățare prin utilizarea unui arsenal de tehnici, instrumente, metode atât cantitative, cât și calitative. Este clar că proiectarea și elaborarea evaluării este o artă.

Activitățile de evaluare se realizează sub influența unor variabile care trebuie să îndeplinească anumite *cerințe psihopedagogice*: motivarea studenților, echivalarea probelor, precizarea performanțelor așteptate, combinarea metodelor și tehnicilor de evaluare, ritmicitatea verificărilor, diminuarea erorilor în aprecierea performanțelor, și nu în ultimul rând, dezvoltarea capacităților autoevaluative ale studenților [1, p.24].

În prezent, pentru a realiza o corelație eficientă în procesul de predare-învățare-evaluare a limbilor străine în mediul academic, precum și a forma personalități autonome, libere și creatoare, cadrele didactice utilizează diverse *moduri de evaluare atât tradiționale, cât și alternative*:

1. *Evaluarea formativă* (ajută studentii să învețe mai eficient) și *sumativă* (determină sau măsoară cunoștințele obținute de studenți).

2. *Evaluarea finală* (în principiu, are scop sumativ, care stabilește dacă competențele obținute sunt suficiente pentru a accede la un alt nivel al cursului studiat); *evaluarea continuă, permanentă, progresivă* (are caracter sumativ sau poate fi o evaluare formativ-sumativă prin teste periodice, eseuri, diverse lucrări scrise, evaluări situaționale, etc.).

3. *Evaluarea normativă/bazată pe norme* (utilă pentru clasificarea rezultatelor); *bazată pe criterii* (pentru determinarea nivelului de competențe/capacități profesionale); *evaluarea ipsativă* (determină dacă s-au obținut progrese sau îmbunătățiri).

4. *Evaluarea externă* (realizată de un centru de evaluare, o comisie abilitată responsabilă de elaborarea și evaluarea lucrărilor); *evaluarea efectuată de profesor* (dispune de experiență, cunoștințe în domeniu, autoritate și independență); *evaluarea efectuată de colegi* (în scop formativ sau sumativ, în cazul activităților în grup, proiectelor de grup); *autoevaluarea* (determină concordanța scop-rezultat, progresul realizat și performanțele obținute, nota considerată a fi una meritată).

5. *Evaluarea cu manualul închis* (modul tradițional de evaluare bazat pe memorare, deseori mecanică, tehnicistă); evaluarea cu manualul deschis (potrivită pentru evaluarea competenței pragmatice/ deprinderilor practice: studii de caz, rezolvare de probleme, simulări, sarcini acționale etc., cognitive și non-cognitive).

6. *Evaluarea manuală* (mod tradițional de evaluare); *evaluarea asistată de calculator* (solicită obligator hard și soft special pentru a elabora lucrări pentru evaluare atât formativă, cât și sumativă, fiind eficientă pentru evaluarea unui număr mare de studenți).

7. *Evaluarea în scris* (cel mai important mod de evaluare inclusiv, finală, a competenței de comunicare lingvistică, care necesită elaborarea/producerea unor varia materiale în scris: eseu, test, mesaj, articol, monolog, dialog, expunere, prezentare, comunicat, proces-verbal, scrisoare formală/informală, carte poștală, studiu, raport, email etc.); *evaluarea orală* (utilizată în cadrul evaluării a unor sarcini exclusiv de natură comunicativă/a competenței comunicative); *evaluarea acțională/situațională* (oportună în evaluarea acțiunilor studentului ca actor social, care implică în mod strategic competențele de care dispune pentru a obține un rezultat concret, bunăoară, soluționarea unei situații simulate sau reale, a unei probleme în context comercial sau de afaceri etc.) [5, pp.26-11].

Din perspectiva PEL, se disting două tipuri de autoevaluare:

- *sumativă* – studenții descriu, evaluează propriile competențe în pașaportul lingvistic;
- *formativă/reflexivă* – studenții evaluează regulat progresele obținute în biografia lingvistică, analizează critic conținutul dosarului [7, pp.66-67].

În acest context, menționăm că ambele tipuri de autoevaluare se bazează pe aceleași competențe, cunoștințe și cunoaștere de sine.

În ansamblu, metodele alternative de evaluare și autoevaluare, corelate cu activitatea de învățare a studenților, au drept scop formarea unor capacități și obținerea de competențe, operarea unor schimbări în planul intereselor, atitudinilor pe o perioadă mai îndelungată. Trebuie de menționat că, sub nicio formă, autoevaluarea nu va înlocui evaluarea studenților de către profesor sau colegi.

În mod ideal, ar fi bine ca autoevaluarea propriilor cunoștințe, competențe, progrese, realizări și evaluarea externă să se completeze reciproc. Desigur, autoevaluarea comportă o doză de subiectivism. În același timp, evaluarea acelorași cunoștințe, competențe, progrese, realizări, dar făcută de alte persoane, instituții, comisii sau organisme abilitate, etc., pretinde a fi o apreciere externă și obiectivă.

II. Autoevaluarea: avantaje și limite

Drept *argumente forte* pentru implicarea studenților în autoevaluare și în evaluarea reciprocă în procesul de învățare a limbilor străine, pot servi următoarele:

- autoevaluarea este o abilitate importantă de viață, o competență înalt apreciată de angajatori, foarte utilă în activitatea academică și profesională;
- este o oportunitate și provocare pentru a îmbunătăți procesul de învățare și evaluare a eforturilor de învățare în conformitate cu obiectivele stabilite;
- este o preocupare permanentă pentru îmbunătățirea performanțelor obținute atât în domeniul personal, educațional, cât și public, profesional;
- oferă independență, autonomie, flexibilitate, solicitând, în același timp, motivație, spirit de inițiativă, creativitate, implicare, inter(acțiune) etc., care au o importanță considerabilă în învățarea, stăpânirea și utilizarea limbilor;
- autoevaluarea înseamnă învățare eficientă și dezvoltarea numeroaselor abilități, precum: gândire reflexivă, practică, logică; analiză critică; metacogniție; argumentare; comunicare orală/scrisă; gestionarea eficientă a timpului, organizare, responsabilitate înaltă etc.;
- este o preocupare pentru învățarea activă, autoeducație și educație permanentă;
- solicită angajarea/asumarea realizării portofoliului, a unor sarcini de tip acțional care urmează a fi realizate într-un context specific și în condiții concrete;
- dezvoltă abilitatea de a face raționamente și judecăți de valoare despre sine și colegi, despre propria activitate în contextul academic;
- conduce la îmbunătățirea generală a reușitei și performanței într-o varietate de contexte atât educaționale, cât și profesionale;
- produce o eficiență externă, efecte sociale atât pentru nevoile de autoformare, afirmare, dezvoltare a persoanelor, cât și a comunităților, societății în ansamblu;
- oferă deținerea controlului asupra propriului proces de învățare și evaluare în funcție de competența dobândită prin manifestarea interesului pentru dezvoltarea capacității de autoevaluare obiectivă, etc.

Totodată, autoevaluarea are un *caracter limitat*. *Barierile* sunt diverse și pot include:

- probleme de evaluare obiectivă, sigură, și imparțială (cuvântul final îl are profesorul/evaluatorul care apreciază și notează sau managerul, care decide cine rămâne și cine va pleca);
- deseori aprecierea este sub aspect cantitativ, decât calitativ;
- dificultatea folosirii unui barem strict pentru a aprecia creativitatea și originalitatea studentului;
- probleme în cadrul evaluării sumative;
- riscul autoafirmării/supraevaluării, al autoevaluării superficiale sau subevaluării în evaluarea formativă;
- lipsa sprijinului din partea profesorului, colegilor, demotivarea, descurajarea;
- înțelegerea greșită a metodei/conceptului: proces tehnicist, directivist, tensionat, care limitează relațiile interpersonale, bazat pe impunere de sarcini, standarde uneori irealizabile, centrat pe rezultatele muncii, performanțe;
- atitudini negative/ostile față de concept, reticență, scepticism, rezistență, pasivitate, neimplicare, lipsă de încredere, motivare etc.

Din cele relatate mai sus, rezultă că formarea capacității de autoevaluare pentru obținerea autonomiei în învățarea limbilor străine necesită o atenție sporită în cadrul școlii superioare. Implicarea studenților în autoevaluare, inclusiv în procesul de notare formală a propriilor lucrări sau

ale colegilor lor, compararea punctelor lor de vedere cu ale colegilor sau cu opiniile profesorului trebuie să devină o prerogativă a învățământului centrat pe student, competențe și finalități. Prin urmare, este necesar de creat condiții prielnice, de identificat metode, forme, instrumente adecvate care să faciliteze acest proces.

Nevoia de autocunoaștere a studenților are multiple implicații în plan motivațional. Ei trebuie să aibă un program, un traseu propriu de învățare, să fixeze obiective, conținuturi, strategii, să aleagă metodele și tehnicile eficiente, să fie capabili de a aprecia obiectiv lucrul efectuat, punându-și în valoare propriile aptitudini. Este evident, că în acest proces complex inițiativa studentului, buna organizare, determinare și implicare sunt puncte forte. Sarcina profesorului este de a-l pregăti pentru autoevaluare, de a-i acorda suport, susținere, consultanță, de a-l face să înțeleagă criteriile după care își apreciază propria activitate, a-l ghida și dirija spre rezolvarea individuală a sarcinilor, evitând să-i ofere imediat răspunsul. Informațiile obținute în urma autoevaluării pot fi folosite pentru a le compara cu cele ale colegilor, pentru a completa portofoliul personal, a evidenția atât punctele forte și performanța, cât și punctele slabe și eșecul, etc.

III. Autoevaluarea în învățarea limbilor străine

În domeniul învățării limbilor străine, autoevaluarea vizează *trei aspecte/orientări importante*: procesul de învățare, competența comunicativă și competența lingvistică.

- 1. *Autoevaluarea procesului de învățare* de către studenți are un caracter mai mult subiectiv, fiind bazată pe percepții și sentimente. La această etapă, studenții trebuie să fie capabili de a-și evalua progresul, în ce măsură reușesc să realizeze sarcinile învățării și să atingă obiectivele operaționale.

2. *Autoevaluarea competenței comunicative* din perspectiva scalelor și descriptorilor elaborați de Consiliul Europei poate fi realizată în cel mai simplu mod - studenții trebuie să facă dovada competențelor pe care pretind că le posedă, de care dispun efectiv.

- 3. *Autoevaluarea competenței lingvistice* este o activitate mai dificilă, deoarece studenții trebuie să fie capabili de a-și urmări, corecta, perfecționa propriile produse lingvistice (de exemplu, cuvintele, termenii, noțiunile pe care le cunosc, structurile pe care le stăpânesc, sunetele pe care le artuculează etc.) [7, pp.67-69].

Experiența acumulată de-a lungul timpului în domeniul predării-învățării-evaluării, ne permite să susținem că reușita și performanța în contextul academic depind în mare parte de o bună informare, responsabilizare, motivare, asumare a realizării tuturor sarcinilor, implicare activă în procesul de învățare a limbilor străine, precum și în (auto)evaluarea procesului de învățare, a propriilor competențe de comunicare lingvistică.

Tradițional, la începutul fiecărui curs de limbă străină (de afaceri), prin prisma programei analitice/curriculum-ului, studenții sunt puși la curent cu obiectivele, conținuturile, modalitățile procesului de învățare-evaluare, precum și finalitățile de studii.

În același timp, în baza CECRL, sunt analizate dimensiunile *competențelor generale individuale* care urmează a fi dezvoltate atât în cadrul orelor practice/seminare, cât și de studiu individual, autonom:

- cunoștințele – *savoirs/knowledge*;
- deprinderile – *savoir-faire/skills*;
- competența existențială – *savoir-être/existential competence*;
- capacitatea de a învăța – *savoir-apprendre/ability to learn* [2, p.16].

O atenție sporită este acordată dezvoltării *competenței de comunicare lingvistică*, care are la bază trei componente - *lingvistică, sociolingvistică și pragmatică*, precum și realizării unor variate

activități comunicative, în formă orală și/sau scrisă, de *receptare, producere, interacțiune și mediere*, care joacă un rol important atât în domeniul personal, academic, cât și public, profesional.

Ulterior, pentru o mai bună organizare a procesului de predare-învățare a limbilor și recunoașterea publică a rezultatului, studenților li se sunt prezintă succint cele 6 niveluri comune de referință:

- *nivelul introductiv sau de descoperire - A1;*
- *nivelul intermediar sau de supraviețuire – A2;*
- *nivelul-prag sau intermediar – B1;*
- *nivelul avansat sau independent – B 2;*
- *nivelul autonom sau de competență operațională efectivă – C1;*
- *nivelul de măiestrie sau perfecțiune – C2 [2, p.26-27].*

În această ordine de idei, pentru a oferi studenților o privire de ansamblu, sunt prezentate *nivelurile comune de competențe* necesare în procesul de predare-învățare-evaluare a limbilor:

1. *Înțelegere: ascultare citire.*
2. *Vorbire: participare la conversație și discurs oral.*
3. *Scriere: exprimare scrisă.*

La etapa următoare, studenții sunt familiarizați cu *descriptorii ilustrativi globali ai scalelor/nivelurilor de competențe* pentru capacitatea de a face, raportată la recepție, interacțiune și producere. În continuare, urmează discuții cu studenții despre nivelul de cunoștințe lingvistice, centrele de interes, organizarea unor activități extracurriculare informative și de divertisment.

Este de menționat că toți studenții sunt informați despre importanța autoevaluării continue, forma, conținutul, tipurile și perioada evaluării. Mai mult, sunt puse în discuție criteriile comune pentru evaluare, transparente și obiective, precum și conținutul portofoliului, instrument eficient pentru evaluarea și autoevaluarea activității/lucrului individual.

De asemenea, pentru a-i ajuta pe discipoli să însușească funcțional limbile străine și să învețe autonom, pentru a le forma deprinderea de a utiliza independent TIC-urile, diverse platforme educaționale și instrumente pedagogice, atât în format tradițional, cât și digital: dicționare, enciclopedii, gramatici, manuale, caiete de exerciții, teste de evaluare, cărți de specialitate, opere literare, ziare, reviste, programe TV și pe calculator, mesaje audio, videouri, link-uri etc., studenții sunt familiarizați cu sala Multimedia și sălile de lectură, inclusiv Colecția în limbi străine.

Bineînțeles, activitățile de informare, discuțiile inițiate la început de cale, explicațiile făcute clar și accesibil cu referire la procesul complex de învățare și dezvoltare a competențelor comunicativ-lingvistice, inclusiv a formării capacității de evaluare a propriilor rezultate, sunt de un real folos, deschizând oportunități în achiziționarea unor noi competențe, experiențe cognitive și de învățare autonomă.

IV. Autoevaluarea și evaluarea participativ-consensuală

De fapt, educația constituie un demers intenționat, conștient care este orientat către concretizarea unor finalități bine precizate, atât pentru dezvoltarea personală, cât și pentru avansarea în carieră. În acest sens, un rol aparte revine tipului de interacțiune între profesor și student în funcție de circumstanțe și scopuri didactice.

Spre deosebire de relațiile de tip *laissez-faire* și autocratic, relația de tip democratic face un raport optim dintre directivitate și libertate, pune accentul pe colaborare, cooperare, implicarea activă și adecvarea în/la actul de instruire. Prin urmare, studentul devine un subiect activ al învățării care structurează și prelucrează informațiile în mod conștient, fiind perceput drept o persoană autonomă, demnă, responsabilă față de propriul demers de formare.

Un prim pas, un factor-cheie în implementarea noii abordări a autoevaluării este *evaluarea participativ-consensuală*, bazată pe responsabilitatea părților implicate în evaluare, precum și pe motivarea studenților pentru a se autoevalua continuu și cu ajutorul profesorilor. Elementele centrale ale acestei abordări sunt: *cooperarea, colaborarea și implicarea activă* a studenților în procesul de învățare și de elaborare a criteriilor, indicatorilor de evaluare. Atunci când studenții vor conștientiza și asuma materialul prezentat, ei vor adopta strategii mai profunde atât de învățare și realizare a sarcinilor individuale, cât și de autoevaluare, demonstrându-și valoarea celorlalți, în materie de competență comunicativă efectivă și de dezvoltare personală.

Evaluarea participativ-consensuală are următoarele *caracteristici*:

- dezvoltă abilitatea de autoevaluare prin analiza și compararea rezultatelor, revizuirea strategiei de învățare;
- este centrată pe dialog, preponderent pe cercetarea calitativă, nu pe măsurarea cantitativă;
- implică judecata reflexivă asupra propriei învățări și transformări;
- sarcinile sunt relevante pentru performanțele studenților;
- studentul are o motivație interioară și participă activ la procesul de evaluare, negociază, ajunge la un consens;
- profesorul facilitează învățarea și evaluarea, discută rezultatele, face recomandări, corectează și ameliorează, etc. [1, p.31-32].

În această ordine de idei, principiul participării active și conștiente a studentului în activitatea de învățare a limbilor străine presupune o trezire și amplificare continuă a voinței de a cunoaște, a învăța, a însuși, a face, a întreprinde, a stăpâni cunoștințele dobândite și a le actualiza diferențiat, a le adapta experienței, a executa activități și operații, a îndeplini sarcini, ținând cont de constrângerile personale și sociale.

Se știe, că un student activ gândește, meditează, judecă, evaluează, înțelege și învață pe cont propriu, dispunând de autonomie și încredere. Profesorul va reuși în demersul său folosind tactici, metode, procedee active-participative și acționale, acordând suficientă autonomie, stimulând și încurajând creativitatea, imaginația, spiritul critic al discipolilor săi. În fond, poziția sa va fi deschisă, încurajatoare, flexibilă, permisivă la inițiativele studenților.

De regulă, autoevaluarea poate fi realizată de student prin prisma unor *criterii*, precum:

- așteptările de la activitățile desfășurate și autoevaluarea acestora;
- adecvarea scop-rezultat;
- evoluția evidentă față de evaluarea de diagnostic/predictivă realizată la începutul unității de învățare pentru a identifica capacitățile de învățare ale studenților, nivelul de pregătire al acestora etc.;
- progresul realizat, succesele înregistrate;
- reflecțiile asupra propriei activități, eficienței modului de lucru;
- nota/punctajul/calificativul pe care crede că îl merită [5, p.86].

Indiscutabil, calitatea metodei și a criteriilor propuse, precum și rezultatele obținute în urma autoevaluării pot fi de un real folos atât pentru cursant/student, cât și pentru profesor, servind drept indiciu valoros asupra atitudinii față de disciplina predată, studierea limbilor străine și a activităților cu cel mai înalt nivel de eficiență.

V. Tehnici și activități pentru dezvoltarea spiritului de autoevaluare

În procesul de învățare a limbilor străine se poate recurge la autoevaluare atât pentru o apreciere verbală, cât și pentru autoevaluare supravegheată de profesor. Literatura de specialitate, inclusiv PEL, oferă multiple strategii de formare și educare a spiritului de autoevaluare obiectivă care se poate realiza cu ajutorul celor două modele fundamentale de notare: „*modelul de grup*” și „*modelul individualizat*”. Primul model ajută la măsurarea gradului de realizare a obiectivelor fixate, al doilea va evidenția progresul individual realizat într-o anumită perioadă [1, p.45].

În cele ce urmează, propunem câteva *tehnici și activități care implică autoevaluarea* atât la orele practice de limbă străină, cât și de studiu individual. Activitățile propuse dispun de numeroase puncte forte, contribuind direct la formarea deprinderilor de autoevaluare a studenților în vederea dobândirii autonomiei în învățare, dar, în același timp, au și limite. Unele sunt mai puțin cunoscute de către studenți, cu altele sunt familiarizați rareori, căci sunt considerate dificile, subiective, costisitoare, necesită timp, instrucțiuni și criterii de notare clare, sigure, sarcini bine gândite, motivare, instruire prealabilă, cerințe cognitive înalte etc.

1. *Autocorectarea sau corectarea/notarea reciprocă* poate servi un imbold pentru dobândirea autonomiei în evaluare, precum și conștientizarea competențelor în mod individual. În cadrul seminarului de l. străină, în procesul de realizare a unei sarcini, profesorul poate solicita studentului să evidențieze atât aspectele pozitive, cât și să depisteze operativ unele greșeli gramaticale, de ortografie, pronunție etc. Identificarea propriilor lacune/erori/deficiențe sau pe ale colegilor nu va fi sancționată prin notă.

2. *Autoevaluarea asistată de calculator* este utilizată pe larg în scop formativ și/sau sumativ pentru a măsura gradul de memorare și de înțelegere a materialului. Programele de teste pentru autoevaluare continuă pot fi foarte utile în cursurile la distanță. Întrebările de autoevaluare pot forma o parte integrală a învățării deschise. Totodată, ele necesită mult timp pentru elaborare și costuri pentru procurarea softurilor necesare, instruirea beneficiarilor în utilizarea acestei tehnici de evaluare rapidă. Siguranța este înaltă, dar validitatea necesită atenție sporită.

3. *Elaborarea testelor de autoevaluare pentru colegi la solicitarea profesorului* stimulează reflecția și ajută studenții să testeze înțelegerea materiei/cunoștințele, să demonstreze și să argumenteze punctul lor de vedere, dar necesită atât ingeniozitate pentru a elabora astfel de sarcini, cât și instrucțiuni, criterii clare, corecte și sigure de notare. Se poate pune accentul pe unul sau mai mulți descriptori ai Consiliului Europei, pe 2-3 unități din manual sau pe materialul din ultima lună de învățare.

4. *Autoevaluarea pe bază de portofoliu* pentru lucru individual poate fi folosită în scop formativ (pentru a cunoaște performanțele și progresele obținute la etapa corespunzătoare și procesul de achiziție și de învățare a limbii), dar și în scop sumativ (pentru a evidenția realizarea unui standard de competență/însușirea competențelor necesare în raport cu limbile studiate).

Deși are un potențial înalt pentru dezvoltarea gândirii reflexive, portofoliul necesită mult timp pentru elaborare, un nivel mare de încredere între studenți și profesori pentru a asigura credibilitatea și validitatea autoevaluării. Bunăoară, în cazul autoevaluării portofoliului de progres de către studenții din anul I la disciplina Limba străină de afaceri I (l. franceză), s-a observat că studenții nu tind să se autoevalueze, sau nu realizează această activitate sistematic. De asemenea, se pare că ei nu au drept scop sau interes aprecierea activităților desfășurate sau a progresului făcut. Unii întâmpină dificultăți în programarea notei pe care o vor primi pentru realizarea activității individuale, invocând varia argumente, inclusiv ignorarea finalităților preconizate pentru fiecare unitate de curs, o activitate rutinară, cronofagă etc.

5. *Aprecierea vegheată a propriei activități, comentariile de autoevaluare sau autoevaluările succinte ale unor lucrări autentice/țintă* (eseu, mini-proiect, raport, articol, scrisoare etc.), corelate cu finalitățile de studii, care solicită apreciere și critică, sunt eficiente, deoarece dezvoltă capacitatea de judecată, încurajează gândirea analitică, critică și evaluativă, concentrează atenția asupra argumentării. Această metodă este o cale eficientă prin care profesorul are posibilitatea de a aprecia calitatea gândirii discipolilor. Totodată, este o sarcină dificilă pentru unii studenți care trebuie învățați cum să facă o astfel de autoevaluare, pentru a nu critica sau lăuda exagerat și nejustificat.

De exemplu, studenților li se propune o listă de comentarii de autoevaluare pentru o lucrare care trebuie prezentată. Comentariile pot viza următoarele aspecte: punctele forte și punctele slabe/vulnerabile ale lucrării, cum pot s-o îmbunătățesc, cum aș putea s-o transform într-un proiect/prezentare PowerPoint/articol, ce notă merită lucrarea, de ce merită o notă mai mare decât, cum voi elabora următoarea lucrare, la ce aș dori să obțin comentarii etc. Nota acordată de către student poate fi negociată cu profesorul sau împreună cu colegii, fiind însoțită de argumente care să puncteze corectitudinea sau incorectitudinea aprecierilor făcute.

Mai mult, această tehnică de autoevaluare poate fi aplicată cu succes și la finalizarea portofoliului de progres. Punând accentul pe calitatea acesuia, nu pe cantitatea materialelor stocate, profesorul va pune următoarea întrebare studenților săi: „Care sarcini din portofoliul realizat le-ați făcut foarte bine și care sarcini le-ați fi făcut altfel?”, oferind discipolilor săi posibilitatea de a se autoevalua și de a aprecia cât mai obiectiv rezultatele obținute, dat fiind că au cheltuit foarte mult timp, organizând portofoliul, și au făcut o enormă investiție personală.

6. *Aprecierea/notarea reciprocă* implică notarea colegior pentru sarcinile realizate atât oral, cât și în scris, prin reciprocitate și justificarea, argumentarea acesteia. În cazul proiectelor de grup sau al altor activități în grup când aprecierea fiecărui student este extrem de dificilă, revenind pe seama unui profesor, se recurge tot mai frecvent la o altă metodă care se dovedește a fi eficientă - *evaluarea de către colegi/alți studenți*.

Această metodă alternativă completează metoda tradițională - evaluarea efectuată de către profesor, nu o înlocuiește. Cât despre autoevaluare, sau evaluarea propriilor rezultate, aceasta devine eficientă atunci când studenții sunt tot mai responsabili de felul în care studiază și de performanțele obținute. Iată de ce este foarte important ca profesorul să-i încurajeze pe studenți să-și monitorizeze performanțele în raport cu scopurile și obiectivele cursului de limbă străină.

7. În cazul *autoevaluării în grup/aprecierii în comun* se va recurge la autoevaluarea activității educaționale cu ajutorul unor fișe care ar indica dinamica de creștere a cunoștințelor și competențelor în domeniul învățării limbilor străine, rapoarte succinte de autoevaluare finală etc., autoevaluări ale membrilor grupului de studenți și evaluarea grupului de către aceștia, de exemplu, referitoare la punctele forte și slabe ale interacțiunii sociale – modul în care au susținut și încurajat eficiența grupului, ajutând colegii să învețe. Astfel, se pot evidenția rezultatele obținute și acumula informații și aprecieri.

8. *Autoestimarea verbală/aprecerea obiectivă a personalității* este determinată de gradul de competență și necesită intuiție, sensibilitate, intelect, inteligență, imparțialitate și adevărate.

9. *Jurnalul reflexiv* este o excelentă strategie de dezvoltare a abilităților metacognitive, un dialog purtat de student cu sine însuși asupra propriului proces de învățare, care exprimă satisfacțiile și nemulțumirile, așteptările, dorințele etc., vizează autoreglarea învățării, verificarea acțiunilor realizate asupra sarcinii de învățare, controlarea cunoașterii obținute. Totuși, jurnalul reflexiv solicită timp, efort, disciplină, reflecții, deschidere etc.

10. *Tehnica 3-2-1* oferă posibilitatea de a evalua rapid rezultatele unei secvențe/activități didactice: studenții scriu 3 termeni/concepte/expresii învățate, 2 idei despre care ar dori să afle/învețe,

o capacitate/pricepere/abilitate dobândită/însușită. Aceasta este o cale eficientă de autoevaluare cu efecte formativ-aplicative, o modalitate alternativă care are drept scop îmbunătățirea procesului de învățare și a performanțelor, susținerea studentului, elaborarea unor programe compensatorii în caz de nereușită sau în concordanță cu nevoile și așteptărilor studenților [1, pp.44-48].

De asemenea, PEL propune o serie de *Liste de reperaj pentru autoevaluare* care pot fi folosite cu succes pentru a evalua competențele generale într-o anumită limbă la începutul sau sfârșitul unei perioade îndelungate de învățare, pentru a monitoriza progresul de învățare și dezvoltare a unei/unor competențe specifice, precum și în vederea întocmirii unui plan, sau identificarea unor sarcini adecvate de învățare [7, Anexa 2].

Bineînțeles, problemele care apar în contextul (auto)evaluării competențelor în domeniul limbilor nu se rezolvă cu ajutorul unor *metode „corecte”*. Deși alegerea metodelor de evaluare adecvate, bune sau potrivite, eficiente, tradiționale sau inovative, într-o oarecare măsură, ține de preferințe, este important că să fie utilizate în funcție de scopuri, în contextul educațional și pentru un contingent de studenți, în concordanță cu obiectivele și finalitățile programei de studii.

Așadar, în opinia noastră, nu există tehnici de evaluare și autoevaluare ideale pentru procesul de predare-învățare-evaluare-autoevaluare a limbilor străine, precum și a altor discipline universitare. În mod ideal, ar fi bine să fie experimentat un spectru larg de metode de evaluare și autoevaluare pentru a avea siguranța că obiectivele și finalitățile de studii au fost realizate, practicate și apreciate prioritar de profesor, mai apoi de înșiși studenți, colegi și în final de angajator.

În cele din urmă, putem afirma că studiul nostru asupra autoevaluării (metodă complementară, alternativă a evaluării) și beneficiilor sale oferite actorilor angajați în demersul didactic, demonstrează vădit utilitatea și oportunitatea formării spiritului de autoevaluare, dezvoltarea capacității de reflecție și autoevaluare pentru o mai mare asumare a responsabilității pentru propria învățare, precum și încurajarea dezvoltării autonomiei în procesul de studiere a limbilor străine într-o multitudine de contexte și în scopuri diferite, în vederea eficientizării activității de predare-învățare-(auto)evaluare și promovarea perspectivei unui învățământ continuu, de calitate, autonom, autoghidat pe întreaga perioadă a vieții.

Concluzii și recomandări

1. Evaluarea este o activitate comună a profesorilor și studenților care relevă progresul acestora în comparație cu obiectivele fixate, un instrument util care îi învață pe studenți de ce, ce și cum să învețe. Autoevaluarea este un factor important în orice studiu sau cercetare, o treaptă spre progres care are drept finalitate formarea unor competențe și capacități operaționale în toate domeniile, inclusiv în procesul de învățare eficientă a limbilor străine. În general, este folosită pentru o varietate de scopuri și ajută un individ sau o entitate să reflecte asupra propriei performanțe pentru a identifica punctele forte și pentru a lucra asupra îmbunătățirii punctelor slabe.

2. Transformarea evaluării în autoevaluare rămâne a fi un scop major în învățarea limbilor străine, deoarece oferă posibilități pentru o evaluare pe perioade îndelungate de învățare sau pe întreaga durată a vieții. Pentru a face dovada unei enorme experiențe de învățare autonomă, autodirijată, conștientă, motivată a limbilor străine, este necesar de aplicat varia metode și de asigurat diverse oportunități de autoevaluare în context academic. Învățarea autonomă este un proces activ, bine organizat atât individual, cât și în grup, iar fiecare participant e în măsură să decidă asupra procedurilor de muncă, să evalueze rezultatele obținute, să-și asume conștient și cu responsabilitate realizarea sarcinilor și obiectivelor trasate.

3. Aplicarea oricărei metode de autoevaluare poate fi estimată doar în corelare cu scopul propus. Autoevaluarea poate fi mai mult sau mai puțin provocatoare în funcție de gradul de suport oferit

studenților, de sarcinile bine definite sau insuficient definite, de scopul formativ sau sumativ. Deși este greu e imaginat un sistem de notare valabil pentru toate tehnicile de autoevaluare folosite, eficiența lui nu rezidă în nota finală obținută, ci într-o apreciere cât mai obiectivă a muncii depuse într-o perioadă anumită, a deprinderilor însușite și a competențelor dezvoltate.

4. Aplicarea pe larg a evaluării propriului progres în învățarea limbilor străine (cu ajutorul autoevaluării, a evaluărilor reciproce, în echipă etc.), se va baza pe grile și criterii de apreciere discutate anterior, clare și explicite, adecvate metodei alese, în concordanță cu obiectivele urmărite.

5. Experimentarea unor tehnici noi de autoevaluare în procesul de învățare a limbilor străine se va axa pe formarea și dezvoltarea competențelor de comunicare lingvistică, metacognitive, rezolvarea unor probleme și situații autentice specifice viitoarei profesii.

6. Pentru a identifica succesele și insuccesele în învățarea limbilor străine este bine de asigurat sistematic oportunități de autoevaluare. Mai mult, de încurajat feedback-ul comprehensiv, analiza reflexivă, emiterea unor raționamente superioare și reflecția personală despre propriul traseu și progres, precum și de stimulat creativitatea, care constituie cu adevărat o primă oportunitate de a demonstra atuurile într-un mod diferit.

7. Modalitățile de dezvoltare a capacității de autoevaluare a studenților în procesul de învățare a limbilor străine sunt variate. Ar fi bine de reconsiderat și conștientizat în ce scop se face evaluarea și ce rezultate pot fi sau nu oferite de metodele și tehnicile alese. Orice metodă de evaluare poate fi folosită pentru a oferi un feedback la propria reușită în scop formativ. Totodată, evaluarea reciprocă de către studenții-colegi în scop sumativ, necesită metode mai complexe pentru a fi imparțială și relevantă. Fiecare metodă dispune de anumite caracteristici, puncte forte și slabe, fie că e utilizată în evaluare sau autoevaluare.

8. Cu siguranță, experimentarea mai multor metode de învățare și autoevaluare în cadrul unui proces continuu de perfecționare a cunoștințelor de comunicare lingvistică, va conduce la diversificarea și îmbunătățirea capacității de a învăța atât în contextul academic, cât și autonom și individual.

9. În procesul de învățare-evaluare a limbilor străine, se recomandă implementarea metodei autoevaluării în mod progresiv, ținând cont și discutând despre obiectivele generale și proprii ale învățării, criteriile de performanță, sarcinile pentru executare, metodele de lucru, tipul de activități (în grup/perechi/ individual), progresele realizate, tipul și forma de evaluare (reciprocă, autoevaluare, cu/fără comentarii) etc.

10. Pe parcursul vieții suntem sistematic evaluați de varia persoane: de la profesori la angajatori. Deseori avem impresia sau sentimentul că nu am fost evaluați corect, obiectiv sau la potențialul maxim de care dispunem, la justa valoare. Bineînțeles, atunci când ne autoevaluăm, nu mai există parțialitate, frustrare sau denigrare, întrucât evaluăm ceea ce reprezentăm de fapt, ceea ce știm, stăpânim, putem sau nu face. Uneori suntem mai sinceri, alteori, ne imaginăm, pretindem sau încercăm să-i asigurăm pe alții că deținem o oarecare competență, pentru ca să descoperim că nu suntem în stare să facem dovada acesteia atunci când ni se solicită. Totuși, încurajarea conceptului de autoevaluare în mediul academic și instituțional, dezvoltarea capacității de autoapreciere în procesul de învățare a limbilor străine pentru dobândirea autonomiei, rămâne un deziderat care merită toată atenția, pentru ca fiecare beneficiar să aiba o șansă să se autoexamineze, o oportunitate de a deveni mai empatic, eficient, bun, deștept, înțelept...

11. Cu siguranță, dezvoltarea unei culturi de învățare și autoevaluare pe tot parcursul vieții pentru a fi mai eficienți sub aspect personal și profesional va aduce contribuții valoroase societății în ansamblu, ocupând un loc considerabil în funcționarea lingvistică normală a acesteia.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Baci, S., Support metodologic pentru evaluarea academică, Chișinău: Editura ASEM, 2010, 95 p.
2. Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare/Comitetul Director pentru Educație „Studierea limbilor și cetățenia europeană”. – Chișinău: Firma editorial-poligrafică „Tipografia centrală”, 2003. – 204 p.
3. Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a)/ Academia Română. – București: Editura „Univers enciclopedic”, 2008. – 1192 p.
4. Evaluarea în învățământ. Orientări conceptuale. Ghid metodologic/coord.Vlad Pascaru, Valeriu Cabac, Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2002, 151 p.
5. Evaluarea studenților în contextul Procesului Bologna/coord. Mihail Grosu, Chișinău: Centrul Editorial UPS „Ion Creangă”, 2006, 110 p.
6. Evaluarea studenților: strategii și metode/director de proiect: Roza Dumbrăveanu, Chișinău: Centrul Editorial UPS „Ion Creangă”, 2006, 168 p.
7. Little D., Perclova R. Portofoliul european al limbilor. Ghid pentru profesori și formatori ai cadrelor didactice. – Chișinău: Firma editorial-poligrafică „Tipografia Centrală”, 2008. – 120 p.